

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Korte omschrijving

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken om niet begrote, onverwachte en substantiële tegenvallers op te vangen zonder het beleid te veranderen. Een sluitende begroting zonder weerstandscapaciteit betekent dat iedere tegenvaller een probleem oplevert en dwingt tot bezuinigen. Een buffer is daarom wenselijk. Hoe groot die buffer precies moet zijn is afhankelijk van veel factoren. In deze paragraaf wordt enerzijds de relatie benoemd tussen weerstandsvermogen, weerstandscapaciteit en risicomanagement, anderzijds wordt de huidige stand van zaken beschreven. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat volgens BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden) voorschriften ten minste:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- een inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Context en achtergrond

Weerstandscapaciteit

Het beleid omtrent Weerstandsvermogen en Risicomanagement liggen dicht bij elkaar. Het weerstandsvermogen drukt de mate uit waarin de organisatie in staat is om met de beschikbare risicodekking (weerstandscapaciteit) de benodigde risicodekking (gekwantificeerde risico's) te matchen. Beleid omtrent het weerstandsvermogen betreft beleid m.b.t. de mate waarin de gemeente in staat is risico's op te vangen.

Risico's

Risicomanagement bestaat uit het inventariseren van de risico's en het treffen van beheersmaatregelen om de risico's zoveel mogelijk te beperken dan wel het bewust nemen van die risico's. Hoe beter de risico's beheerst worden, des te lager kan de benodigde weerstandscapaciteit zijn. Het beheersen van risico's kan echter kosten met zich mee brengen. Binnen risicomanagement zullen dus afwegingen gemaakt worden in hoeverre de gemeente ervoor kiest om risico's in te dekken of risico's te nemen. Een goed inzicht in de risico's en de mogelijke beheersmaatregelen is voor het geheel dus cruciaal.

Risico's bestaan niet alleen uit financiële risico's. Bij risicomanagement zal ook aandacht besteed worden aan bijvoorbeeld juridische risico's. Belangrijk is ook om te realiseren dat niet alle risico's in geld zijn uit te drukken.

Kaderstellende beleidsnota's

- Financiële verordening De Fryske Marren: In de Financiële verordening (art. 212 Gemeentewet) zijn geen nadere eisen, anders dan reeds in de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) genoemde eisen, met betrekking tot de paragraaf Weerstandsvermogen opgenomen.
- Nota Risicomanagement 2014-2018.

Wat willen we bereiken

Als gemeente streven wij ernaar om de impact van de risico's te minimaliseren. Dit betekent dat we een weerstandsvermogen nastreven dat op z'n minst voldoende is. Hiervoor houden we een factor aan tussen de 1,0 en 1,4 ("voldoende" volgens nota risicomanagement) ten opzichte van het benodigde weerstandsvermogen. De reserve weerstandsvermogen is door de raad vastgesteld op € 12 miljoen (afgerond).

Wat gaan we ervoor doen

Het actualiseren van alle risico's opgenomen in het risicoprofiel De Fryske Marren is als activiteit opgenomen in de planning & controlcyclus. We rapporteren in de voor- en najaarsrapportages over de stand van zaken. In het najaar worden alle profielen opnieuw bekeken en dat leidt voor de jaarrekening 2018 tot een nieuwe berekening van de risico's en het weerstandsvermogen.

Samenvatting risicoprofielen gemeente de Fryske Marren

Risicoprofiel gemeente de Fryske Marren			
Omvang bruto risico €	Risico	Bruto risico	Rest risico
< € 200.000	1. Business Park Friesland	€ -	€ -
	2. Hûs en hiem	€ 20.000	€ 20.000
	3. Veiligheidsregio	€ 72.500	€ 70.000
	4. Jeugd	€ 125.000	€ 125.000
	5. Renterisico's	€ 157.500	€ 157.500
	6. Vervanging oeverconstructies	€ 162.500	€ 25.000
> € 200.000 - < € 500.000	7. Leerlingenvervoer	€ 202.500	€ 202.500
	8. Kunstwerken	€ 225.500	€ 40.000
	9. I&A	€ 230.000	€ 35.000
	10. FUMO	€ 237.500	€ 237.500
	11. WMO/AWBZ	€ 250.000	€ 250.000
	12. Centrum Lemmer	€ 401.500	€ 150.000
> € 500.000 - < € 1.000.000	13. Vastgoed	€ 542.500	€ 140.000
	14. Projecten Balk	€ 605.000	€ 545.000
	15. Participatie	€ 670.000	€ 670.000
	16. Algemene risico's SD	€ 937.500	€ 937.500
> € 1.000.000	17. Integrale veiligheid	€ 1.760.000	€ 1.720.000
	18. Garanties	€ 1.951.421	€ 6.500
	19. Broek-Zuid	€ 2.260.000	€ 1.480.000
	20. Bedrijventerreinen	€ 2.525.000	€ 2.525.000
	<u>Nog te verwachten risico's</u>		
	Projecten		€ 1.000.000
	Bouwgrondexploitatie		€ 800.000
	Openeinde regelingen en aanmeldingen kadernota		p.m.
	Overige risico's bedrijfsvoering		p.m.
Benodigde risicodekking			€ 11.136.500
Faktor (afgerond)			1,100
Weerstandsvermogen (afgerond)			€ 12.000.000

1. Business Park Friesland

Er is voor de Gemeenschappelijke Regeling Bedrijvenparken A7 door een externe partij een risicoanalyse uitgevoerd. De prognose van de exploitatie van het onderhanden werk is begin 2018 geactualiseerd. In 2036 verwachten we een positief resultaat van € 416.000. De risico's, overigens inherent aan de exploitatie van gronden, betreft de haalbaarheid van het tempo van de verkopen en de renteontwikkeling. Bij de laatste analyse in februari 2018 is op basis van 90% zekerheid een maximaal risico dat de netto contante waarde daalt van € 252.000 naar een plus van € 4.000. Met andere woorden, de reservering in onze weerstandsvermogen kan teruggebracht worden tot nihil.

2. Hûs en hiem

Hûs en hiem welstandsadvies en monumentenzorg is een verbonden partij. Van elke gemeente heeft een collegelid zitting in het algemeen bestuur. Hûs en hiem toetst onafhankelijk aan de door de Raad vastgestelde welstandsnota. De kosten verhalen we via leges op de aanvrager. De kans op bestuurlijke en financiële risico's kan zich voordoen, maar heeft tot op heden niet geleid tot problemen. De wet en regelgeving omtrent Welstand staat op dit moment ter discussie. De nieuwe omgevingswet biedt nieuwe kansen. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 20.000.

3. Veiligheidsregio

De Veiligheidsregio is een verbonden partij met een groot maatschappelijk belang. Er kunnen zich bestuurlijke risico's (politiek), imago risico's (bijvoorbeeld dienstverlening stopt) en financiële risico's voordoen. Om de risico's zoveel mogelijk te beperken, worden de voorstellen van de VRF zowel ambtelijk als bestuurlijk afgestemd met de deelnemende gemeenten.

Op deze wijze monitoren wij onder andere de begroting en rekening van de Veiligheidsregio en communiceren via het Algemeen Bestuur. De risico's omtrent inhoudelijke taken zijn opgenomen in de risicoprofielen sociaal domein en integrale veiligheid. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 70.000.

4. Jeugd

Een groot deel van de beschreven risico's zijn door verschillende maatregelen ondervangen. Het blijft lastig om met name de financiële risico's in beeld te krijgen en te beheersen. Dit zit deels in de wijze van de toewijzing naar zorg en de administratieve afwikkeling.

Het factureringsproces is verbeterd maar nog niet op het wenselijke niveau. Per 2018 doen we als gemeente de betaling van de facturen in eigen beheer en is de financieringssysteem en daarmee ook het factureringsproces meer in eigen hand.

De verwijzing naar zorg is wettelijk belegd bij verschillende partijen. Zo hebben huisartsen, kinderartsen en jeugdartsen de bevoegdheid te verwijzen naar zorg. Zij zijn verantwoordelijk voor 79% van de verwijzingen. Dit is ongeveer 30% van het budget. Daarnaast is de kinderrechtster in samenwerking met het Regiecentrum een belangrijke verwijzer naar de hele specialistische en dure vormen van zorg. In 2017 is via de toevoeging van de functie POH J-GGZ aan de in De Fryske Marren gevestigde huisartsenpraktijken een belangrijke stap gemaakt in de beheersing van het aantal verwijzingen. De eerste POH-J-GGZ zijn inmiddels gestart met hun werkzaamheden. Per 1 januari 2018 heeft elke huisarts de beschikking over een POH-J-GGZ. Met de Inkoop 2018 door alle Friese gemeenten is een belangrijke stap gemaakt in de transformatie. Het inkoop proces is afgerond. Het nieuwe tarievenstelsel zal in de praktijk worden beproefd. De werking van het nieuwe stelsel zal via een gezamenlijk (provinciaal) ingericht contractmanagement worden gevolgd en inzichtelijk worden gemaakt. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 125.000.

5. Renterisico's

Renterisico's kunnen zich voordoen bij herfinanciering langlopende leningen, een rentestijging bij kortlopende leningen en een raadsbesluit tot grote investeringen die bij de begroting nog niet in beeld was. Door het op orde hebben van de planning- en controlcyclus, de werkprocessen en periodiek de liquiditeitenplanning bij te stellen is de kans op onverwacht investeringen en/of rentetegenvallers klein. Tevens worden de renteontwikkelingen in de markt nauwlettend in de gaten gehouden. Op dit moment hebben we een positieve liquiditeitspositie en verwachten we niet op korte termijn veel geld aan te hoeven trekken. Wij verwachten daarom dat het risico gering zal zijn. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 157.500.

6. Vervanging oeverconstructies

Al onze oeverconstructies vaarwegen met een recreatief karakter worden om de vijf jaar geïnspecteerd. Daar waar nodig worden de oeverconstructies vervangen. De benodigde middelen zijn voor de komende jaren door de raad toegekend. Het enige financiële risico bij calamiteiten betreft het eigen risico binnen de aansprakelijkheidsverzekering van € 12.500 per geval. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 25.000.

7. Leerlingenvervoer

De aanbesteding van leerlingenvervoer is succesvol afgerond. De kosten van leerlingenvervoer zullen door de nieuwe aanbesteding met ongeveer € 200.000 de begroting van 2018 overschrijden. Bij de implementatie zijn we tegen invoerings- en privacy problematieken aangelopen. Hieraan werken we de komende periode door periodiek overleg met betrokkenen en toezicht op naleving in de praktijk door TCW. De controle op uitvoering van de overeenkomsten vereist voldoende inzet van contractmanagement. Ook de nieuwe privacy regels van Wbp en/naar AVG vragen extra aandacht. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 202.500.

8. Kunstwerken

We zien dat er bij een aantal bruggen, ondanks de aandacht voor achterstallig onderhoud, toch onvoorzien onderhoud optreedt. Op basis van de uitgevoerde inspecties blijven wij het restrisico inschatten op € 40.000.

9. Informatisering en automatisering

Gemeente De Fryske Marren is in de bedrijfsvoering zeer afhankelijk van het functioneren van de ICT systemen. Met name een algehele ICT-uitval wordt al snel een kostbare gebeurtenis. Echter ook onvoldoende inzicht, in de kosten voor een begrotingsjaar, kan gemakkelijk leiden tot overschrijdingen. Er zijn risico's die lastig af te dekken zijn zoals ziekte ICT medewerkers en cybercrime. Het afdekken van risico's is een vast onderdeel van het informatiebeleid, het informatiebeveiligingsbeleid en het informatiemanagement. Elke keuze wordt getoetst aan de mogelijke risico's. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 35.000.

10. FUMO

De FUMO is een uitvoeringsorganisatie van de colleges van burgemeester en wethouders van de Friese gemeenten, het college van GS van de provincie Fryslân en het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân. De FUMO voert namens deze overheidsorganen taken uit op het gebied van het omgevingsrecht. De taken richten zich met name op vergunningverlening, toezicht en handhaving milieu (de VTH milieutaken), maar kunnen ook andere taken van het omgevingsrecht omvatten. De FUMO heeft de vorm gekregen van een openbaar lichaam op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Er kunnen zich bestuurlijke risico's, imago risico's en financiële risico's voordoen. Om de risico's zoveel mogelijk te beperken vindt zowel ambtelijke als bestuurlijke afstemming plaats over de taakuitvoering door de Fumo. Het risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 237.500.

11. Wmo/AWBZ

Met de huidige werkwijze van inkopen op producten lopen we tegen grenzen aan en bestaat de behoefte om te transformeren naar inkopen op resultaat. Transformatie vergt tijd en investering in de samenwerking en de kwaliteit van de uitvoering, zowel bij de gemeente als de aanbieders. De kosten gaan voor de baten uit. De risico's binnen de Wmo zitten dan ook met name aan de kant van de vernieuwing. Afschalen van maatwerkvoorzieningen naar basisvoorzieningen, van formeel naar informeel, lukt niet met enkel een strengere toegang of strakkere indicering. Dit vraagt een andere mindset bij inwoners, uitvoerders en aanbieders. De kwaliteitstoezichthouder, zowel reactief als proactief, is in 2017 geregeld en in 2018 doorontwikkeld. Het contractmanagement wordt verder geoptimaliseerd.

Er is draagvlak nodig voor de vernieuwing van het aanbod maatwerkvoorzieningen, waarbij de gemeente inzet op resultaatgerichte inkoop. Dit kan de nodige impact hebben voor aanbieders. In het najaar van 2017 is gestart met de ontwikkelfase voor resultaatbekostiging. Het sociaal wijkteam wordt hierbij betrokken. Het sociaal wijkteam functioneert in een lerende setting en groeit toe naar de nieuw werkwijze van indiceren en het bewaken van de kwaliteit van de ingezette zorg. Het risico dat nog onvoldoende wordt afgeschaald naar lichte ondersteuningsvormen of basisvoorzieningen behoeft aandacht. In de kadernota 2017 is voor 2018 een aanvraag basisvoorzieningen gedeeltelijk is gehonoreerd. Dit vraagt om een juiste prioriteitstelling die invloed kan hebben op de uitgaven Wmo maatwerkvoorzieningen.

Door het beleid van langer zelfstandig thuis wonen zijn er steeds meer kwetsbare inwoners die thuis wonen en niet in een instelling opgenomen kunnen worden. Dit leidt vaker tot crisissituaties. Hier worden speciale beheersmaatregelen op genomen. Er dienen voldoende mogelijkheden aanwezig te zijn voor 'oplossingen dicht bij huis'. In 2017 zijn hiervoor nieuwe stappen gezet in samenwerking met het welzijnswerk, aanbieders en (groepen/ vertegenwoordiging van) inwoners. Meer investeren in de verbonden buurten, zodat er meer relaties ontstaan en inwoners elkaar kunnen helpen en ondersteunen.

De landelijke tendens laat zien dat er steeds meer druk komt te liggen op mantelzorgers en vrijwilligers. Er worden beheersmaatregelen op uitvoeringsniveau ingezet om extra aandacht voor deze groepen te hebben. Er ligt de uitdaging om de mantelzorger te vinden en passend te kunnen ondersteunen. Investering in kennis is nodig. Beleid is voldoende vorm gegeven, waardoor het risico is ingeperkt.

Het netto risico is nu, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 250.000.

12. Centrum Lemmer

De herinrichting van het openbaar gebied van het centrum van Lemmer is afgerond. In april 2017 is de feestelijke afsluiting van het project gevierd. Deze herinrichting is onderdeel van de bestuursovereenkomst tussen provincie Fryslân en de gemeente. Op basis van deze bestuursovereenkomst is subsidie toegezegd voor herinrichting van het openbaar gebied, onder de voorwaarde dat de werkzaamheden voor eind 2015 gerealiseerd zouden zijn. Aangezien vertraging was opgetreden is de subsidietermijn door de provincie verlengd tot 1 mei 2018. De risico's die samenhangen met vertragingen konden daardoor geschrapt worden. Voor strijdigheden met subsidievoorwaarden in het algemeen is een restrisico van € 35.000 opgenomen. Strijdigheden die samenhangen met de subsidievoorwaarden ten aanzien van aanbesteding kunnen nog niet uitgesloten worden, evenals strijdigheden die geconstateerd worden bij de eindafrekening. In totaal is een gezamenlijk restrisico opgenomen van € 150.000. Eind juli is de aanvraag tot vaststelling van de subsidie ingediend bij de provincie.

13. Vastgoed

Er zijn in 2017 een aantal beheersmaatregelen genomen, waarbij de kans op het ontstaan van letselschade of erger als gevolg van een calamiteit (bv brand), ondeugdelijk sportmateriaal en achterstallig onderhoud tot een minimum worden beperkt. Er zijn ontruimingsplannen gemaakt, er is een meerjarenplan opgesteld voor de vervanging van sporttoestellen, de onderhoudsplannen van de sportgebouwen zijn actueel en ieder gebouw wordt één keer in de drie jaar gecontroleerd. Het grootste netto risico lopen wij ten aanzien van het ongeoorloofd gebruik van de accommodaties door niet-huurders. In 2018 wordt per sportgebouw een analyse gemaakt en worden mogelijke oplossingen in beeld gebracht en waar mogelijk toegepast. Het netto risico is, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 140.000.

14. Projecten Balk

Op de Kop van Balk zijn op dit moment meerdere projecten in ontwikkeling. Deze projecten kennen elk hun eigen ontwikkeltempo en planning, maar omdat ze allen in het hetzelfde gebied liggen zijn de projecten voor hun risicoprofiel in hun samenhang bekeken. Het project Boslust is contractueel verbonden aan het projecten Havendiken en is daarom in dit profiel meegenomen. Bij de projecten Groene Wal en Volharding zijn er geen risico's meer voor de gemeente.

- **Balkon**

Al geruime tijd is de gemeente in overleg met de ontwikkelaar over de realisatie van het gezamenlijk beoogde woningbouwplan 'Balkon' te Balk. Met dit woningbouwplan zou het dorp aan de oostkant stedenbouwkundig goed afgerond kunnen worden. De bestuurlijke basisafspraken waarop de plannen gestoeld zijn hebben, in het vervolg daarop, helaas niet geleid tot een gezamenlijk gedragen ontwikkelovereenkomst. Dit ondanks het ruime tijdstraject dat ervoor is genomen. Bij het nemen van het raadsbesluit over de gemeentelijke prioriteiten aangaande het uitvoeringsprogramma voor de woningbouw in De Fryske Marren is komen vast te staan dat het project 'Balkon' op de B-lijst is gekomen. Besloten is het gesprek met de ontwikkelaar nader aan te gaan op basis van dat raadsbesluit. De set van afspraken die in het verleden is gemaakt met de ontwikkelaar maakt onderdeel uit van de besprekingen.

- **Havendiken en Boslust**

Een projectontwikkelaar ontwikkelt dit plan. In de overeenkomst voor de aankoop van gronden voor Havendiken is ook het plan Boslust meegenomen, waar 5-7 duurzame (dubo) woningen gerealiseerd moesten worden. Deze gronden zijn nog niet door de projectontwikkelaar afgenomen. Er wordt overleg gevoerd over het definitief niet afnemen van deze gronden; de gemeente kan deze kavels dan zelf uitgeven.

De risico's die samenhangen met de vertraagde realisatie van Havendiken (woonrijp maken) zijn begroot op € 250.000. Dit risico wordt beheerst door gesprekken met de ontwikkelaar en het eisen van een bankgarantie.

- **Havenkwartier**

Op het oostelijke deel van de locatie is in 2017 de passantenhaven gerealiseerd. Hiermee is de subsidie (Friese Meren Project) veilig gesteld. We hebben de aanvraag voor de vaststelling van de subsidie eind juli verstuurd naar de provincie. Voor de invulling van het westelijk terreindeel hebben wij door middel van een verkoop bij inschrijving een partij gezocht. De locatie is opnieuw getaxeerd. Deze waardering van de grond is uitgangspunt bij de uitvraag. Op dit moment hebben wij nog geen partij gevonden die aan de gewenste voorwaarden voldoet en zijn we bezig met de formele afronding van de uitvraag. In het najaar van 2018 worden de uitgangspunten herijkt.

Het totale risicobedrag voor de projecten op de kop van Balk bedraagt € 545.000.

15. Participatie

Het bestand van uitkeringsgerechtigden is in 2017 met 10 % gedaald. De daling is toe te schrijven aan een lagere instroom, deels door economische ontwikkelingen, deels door beheersmaatregelen, beperking van de instroom, een actief uitstroombesluit en een accent op handhaving. Voor 2018 wordt een overschot op het BUIG-budget verwacht.

Een beheersmaatregel is de implementatie van Scherp aan de poort vanaf oktober 2017. Met "Scherp aan de poort" blijven we streven naar een zuiver bestand en willen we de toegang tot de uitkering beter bewaken.

Op 1-1-2018 is de meerjarige overeenkomst met Pastiel vernieuwd. Indien na evaluatie één of meer samenwerkingspartners geen continuering zou aangaan, betekent dat een verhoogd risico in verband met het opnieuw vormgeven van de uitstroombestemming. Het risico is nu gekwantificeerd op € 670.000.

16. Algemene risico's sociaal domein

- Beschikbaar uitvoeringsbudget vanuit het Rijk is te laag.

De gemeentelijke transformatie opdracht maakt deel uit van de bredere transformatie van het zorgstelsel ingezet door het rijk. Omdat de gemeente dichterbij de burgers staat is ondersteuning op maat en in samenhang mogelijk.

We krijgen steeds een beter beeld over het tempo waarmee met name de transformatie vorm krijgt.

We zien dat dit een ingewikkeld samenspel is wat de inwoner verwacht, wat wij als gemeente kunnen bieden en de wijze waarop aanbieders hierop met nieuw aanbod in kunnen spelen. Dit is een proces dat langer tijd zal kosten.

We verwachten dat dit proces minimaal 4 tot 5 jaar in beslag zal nemen. Binnen het sociaal domein werken we volop aan:

- Het anders organiseren van de zorg (transformatie);
- Het versterking van basisvoorzieningen en sociaal wijkteam;
- Een betere mix (integraal) van aanbod en betere coördinatie/regie (sociaal wijkteam);
- Kostenbewustzijn creëren bij sociaal wijkteam;
- Het adequaat inspelen op ontwikkelingen en eigenaarschap van budgetten bevorderen;
- Een verbeterplan voor beheersing bedrijfsvoering sociaal domein.

- Sturen, monitoren en verantwoorden

In antwoord op de Kadernota Sociaal Domein Monitoren en Verantwoorden, is een monitor opgeleverd voor de toegangsfunctie via sociaal wijkteam, Jeugd, Wmo, Participatie, Schuldhulpverlening, Bijzondere bijstand, minimaregelingen en financiën sociaal domein.

Bij het verder operationaliseren hoort ook het inregelen van eigenaarschap en afspraken over periodieke ontsluiting. De vervolgstap is het periodiek duiden van de informatie.

- Doorontwikkeling van het sociaal wijkteam

In 2017 is gestart met het onderzoek naar de inpassing van het sociaal wijkteam binnen de organisatie. Op basis van besluitvorming door het college is gestart met het inpassingstraject zelf. Dit wordt medio 2018 afgerond.

- Contractmanagement

Contractmanagement is zowel binnen de gemeente (tijdelijk voor de duur van één jaar voor de Wmo) als provinciaal (Jeugdhulp) ingeregeld. Dit betekent dat we door inzet van contractmanagement de risico's willen beperken.

Het netto risico is, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 937.500.

17. Integrale veiligheid

Rampen en crisis zijn niet te verzekeren. Het netto risicobedrag komt voor Integrale Veiligheid uit op € 1.720.000. De maatregelen die zijn genoemd in het risicoprofiel integrale veiligheid en veiligheidsregio liggen op schema.

Het integraal veiligheidsbeleid (kadernota veiligheid 2015-2018) wordt in 2018 geactualiseerd.

18. Garanties

Gemeente De Fryske Marren heeft geldleningen gewaarborgd van verschillende woningcorporaties en een zorginstelling. Het grootste deel heeft betrekking op gegarandeerde leningen voor woningcorporaties die tot 2005 werden aangegaan. Tegenover deze garanties staat een recht van 1e hypotheek op een deel van het vastgoed, dat dient als zekerheid. Hierbij is een extra buffer van 30% ingebouwd ten opzichte van de leningenportefeuille. Gelet op extra aflossingen op de leningen door de corporaties en het feit dat nieuwe leningen uitsluitend via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw worden geborgd, onder het regime van de gemeentelijke achtervang, is het risico ten opzichte van vorig jaar verder gereduceerd. Onze gemeente houdt systematisch de vinger aan de pols ten aanzien van de risico's bij verstrekte gemeentegaranties, door het bespreken van de jaarrekening en de begroting. We volgen hiermee de gedragslijn van de VNG. Van de bovengenoemde partijen wordt jaarlijks de financiële positie beoordeeld via een aantal parameters die de Autoriteit Woningmarkt controleert. In het algemeen zien we het beeld dat corporaties hun leningenportefeuille versneld aflossen of herfinancieren vanwege de lage rentestand. Indien hier aanleiding toe is worden de resultaten opgenomen in de gemeentelijke jaarrekening.

Het netto risicobedrag is ten tijde van de Jaarrekening 2016 teruggebracht tot € 40.000. Het risico is verder gedaald door de aflossing van de lening van de zorginstelling in 2016.

Het risico bedraagt nu € 6.500. Met ingang van 2018 zal het risico nihil zijn. Gezien dit lage risico en het steeds intensievere landelijke toezicht op corporaties en zorginstellingen, zullen de garanties voor de laatste keer zijn opgenomen in deze paragraaf.

19. Broek-Zuid

Broek-Zuid betreft het toekomstig woongebied met hoge woonkwaliteiten aan de westkant van Joure. De ruim bemeten kavels zullen allen gelegen zijn aan open vaarwater. Duidelijk is dat er ontwikkelrisico's te benoemen zijn binnen dit voor de gemeente belangrijke plan. Deze risico's zijn geïnventariseerd en gekwantificeerd op basis van de huidige fase van het project.

De ingezette ontwikkeling is een dynamisch proces. Onderdeel van dat proces is frequente monitoring op risico's. De focus ligt daarbij steeds op de beheersbaarheid en zal daar ook op blijven liggen. Bijsturing met de juiste maatregelen is essentieel en ook goed mogelijk. De maatregelen die binnen het project ingezet worden hebben allen te maken met het behalen van de planologische eindstreep binnen een gezonde financiële exploitatie. Naarmate de ontwikkeling van Broek-Zuid vordert, en in het verlengde daarvan de concrete verkoop van woningbouw kavels, zal analoog daaraan het gemeentelijke risico afnemen en de beheersbaarheid nog verder toenemen. Al eerder is geconcludeerd dat door het nemen van de juiste beheersmaatregelen (namelijk het zetten van de juiste ontwikkelingsstappen) het gemeentelijke risico de laatste jaren substantieel is afgenomen. Eind 2017 bedroeg het netto risico € 1.480.000. Eind 2018 voeren we opnieuw een rekentechnische risicoanalyse uit. Naar verwachting zal dan weer het netto risicobedrag naar beneden bijgesteld kunnen worden, omdat inmiddels de gemeentelijke exploitatie vastgesteld is en omdat dan ook de planologische procedure geheel doorlopen zal zijn.

20. Bedrijventerreinen

De Fryske Marren kenmerkt zich door een aantrekkelijk en stevig ondernemersklimaat, gebaseerd op onze waardevolle economische diversiteit. Om het ondernemersklimaat te versterken blijven wij inzetten op het faciliteren van het bedrijfsleven. De uitgifte van bedrijventerreinen maakt hier onderdeel van uit.

Voor de huidige in ontwikkeling zijnde bedrijventerreinen zijn op basis van gedetailleerde ramingen van kosten en opbrengsten exploitatieberekeningen opgesteld. Deze berekeningen worden jaarlijks herzien. Als een prognose een verlies laat zien dan wordt ter grootte van het geprognostiseerde verlies een voorziening getroffen. De exploitatie van bedrijventerreinen is echter een dynamisch proces en loopt over meerdere jaren. Daarmee zijn er risico's dat de prognoses niet gehaald worden. Bijvoorbeeld als gevolg van een economische crisis. Deze risico's zijn geïnventariseerd en gekwantificeerd op grond van de huidige inzichten. Het netto risico is, op basis van actualisatie, gekwantificeerd op € 2.525.000.

Trends en ontwikkelingen

Hieronder een opsomming van risico's die van invloed kunnen zijn op onze gemeente.

Projecten

Diverse ontwikkelingen, waaronder de opwaardering van een aantal kernen, pakken we voortvarend op. Ook faciliteren we initiatieven van derden zoals woningbouwontwikkelingen, verbetering van de openbare ruimte in combinatie met investeringen van corporaties.

Uiteraard is de projectenvoorraad veel groter en speelt bij de totstandkoming van alle projecten afstemming tussen de ontwikkelfase en de beheerfase een belangrijke rol. Ook afstemming met derden, externe financiers en private investeerders in het kader van bijvoorbeeld co-financiering staat nadrukkelijk op de kaart.

Bouwgrondexploitatie

In 2017 is, onder andere op basis van demografische ontwikkelingen, het Woningbouwprogramma 2016 – 2026 vastgesteld. De uitgifteprognoses van onze woningbouwexploitaties passen binnen dit programma. Voor de uitgifteprognoses van onze bedrijventerreinen wordt gebruik gemaakt van het rapport "Bedrijventerreinen in Fryslân, vraagprognoses tot 2030" en de in 2018 vastgestelde "Regionale afspraken bedrijventerreinen Zuidwest Fryslân".

Daar waar gronden niet meer voor exploitatie in aanmerking komen worden ze afgewaardeerd naar agrarische waarde. Middels de tussenrapportages en de jaarrekening wordt de financiële stand van zaken van de grondexploitaties periodiek gemonitord.

Open einderegelingen en aanmeldingen kadernota

Een aantal wetten in het sociaal domein zijn open einde regelingen. Hieronder verstaan we regelingen waarbij de gemeente wettelijk de plicht heeft om inwoners te voorzien van inkomen of een ondersteunende voorziening. Dit geldt met name voor de Wmo.

Via managementinformatie beschikken wij over actuele informatie op basis waarvan wij tijdig bijzonderheden kunnen signaleren en tijdig kunnen bijsturen.

Niet alle aanvragen voor de kadernota zijn gehonoreerd. Het niet toekennen van deze posten kan risico's met zich meebrengen. Voor deze risico's wordt verwezen naar de aanmeldingen bij de kadernota. Hiervoor een p.m. post opgenomen.

Overige risico's bedrijfsvoering

Wij zijn ons er van bewust dat niet alle risico's in het risicoprofiel zijn opgenomen. Ook in onze organisatie is de 80/20 regel van toepassing. Immers, 80% van de risico's is gerelateerd aan 20% van onze processen. Hierbij ook nog de kanttekening dat de kans dat meerdere risico's zich tegelijkertijd voordoen, minimaal is. Hiervoor een p.m. post opgenomen.

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Na het bepalen van de weerstandscapaciteit (€ 12.884.000) en de omvang van de te lopen risico's (€ 11.136.500) kunnen beiden met elkaar worden geconfronteerd. Dit wordt uitgedrukt in een ratio. Daarbij kunnen zich de volgende scenario's voordoen:

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Als gemeente streven we na om de impact van de risico's te minimaliseren. Dit betekent dat we een weerstandsvermogen nastreven dat op z'n minst voldoende is. Dat komt conform bovenstaande tabel neer op een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en de 1,4 met waarderingscijfer C (zie ook nota risicomanagement vastgesteld in de raad van 17 december 2014).

De ratio in deze begroting 2019 van circa 1,1 valt binnen de kwalificatie ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4 en is daarmee voldoende.

Kengetallen volgens artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording

In mei 2014 heeft, in opdracht van de VNG, de adviescommissie Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) onder leiding van Staf Depla, een rapport uitgebracht met een zevental uitgangspunten ter verbetering van de BBV. De belangrijkste aanleiding voor het instellen van de commissie was de wens om de kaderstellende en controlerende rollen van de raad te versterken. Naar aanleiding hiervan is een basisset van vijf financiële kengetallen verplicht gesteld. Deze kengetallen geven op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van de gemeente. Het betreft de volgende 5 kengetallen:

		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		ultimo	ultimo	ultimo	ultimo	ultimo
		2018	2019	2020	2021	2022
1A	Netto schuldquote	57,44	63,58	55,23	48,26	42,62
1B	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	45,44	55,07	49,62	42,77	37,27
2	Solvabiliteitsratio	29,57	27,50	28,00	27,19	27,41
3	Kengetal grondexploitatie	15,76	18,68	18,21	17,84	17,39
4	Structurele exploitatieruimte	0,45	0,23	0,29	0,39	0,87
5	Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden	87,99	88,69	87,56	87,53	87,51

De gezamenlijke toezichthouders (de 12 provincies en het ministerie van BZK) hebben geconstateerd dat het financiële beeld dat uit de kengetallen naar voren komt, belangrijk is voor het inzicht in de financiële positie van de gemeenten. Er is door de toezichthouders besloten om voor het verkrijgen van een goed beeld, aan te sluiten bij de zogeheten 'signaleringswaarden' die afkomstig zijn van de stresstest voor 100.000+ gemeenten. In de tabel hieronder is te zien welke waarden bij welke categorie (A, B of C) behoren. De signaleringswaarden zijn bij de begroting 2017 voor het eerst gebruikt. Mocht er aanleiding toe zijn dan kunnen de signaleringswaarden in het vervolgtraject worden aangepast. Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

Specificering kengetal naar categorie		Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a.	Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	< 90%	van 90% t/m 130%	> 130%
1b.	Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	< 90%	van 90% t/m 130%	> 130%
2.	Solvabiliteitsratio	> 50%	van 20% t/m 50%	< 20%
3.	Grondexploitatie	< 20%	van 20% t/m 35%	> 35%
4.	Structurele exploitatieruimte	> 0%	0	< 0%
5.	Belastingcapaciteit	< 95%	van 95% t/m 105%	> 105%

1. Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenten ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

De netto schuldquote van onze gemeente bedraagt op 1 januari 2019 ruim 63%. De netto schuldquote is hoger dan voorgaand jaar omdat er in 2018 een nieuwe geldlening is afgesloten. Dit kengetal zal echter de komende jaren weer dalen door de jaarlijkse aflossingen.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves en het rekeningresultaat of begrotingsaldo. De solvabiliteitsratio beweegt zich tegenovergesteld aan de netto schuldquote. Als de schulden stijgen, stijgt de netto schuldquote en daalt de solvabiliteitsratio.

De solvabiliteitsquote van onze gemeente bedraagt 27,5%. Dit is iets verslechterd ten opzichte van vorig jaar. De daling wordt veroorzaakt door afname van het eigen vermogen.

Een bedrijf met een hoge solvabiliteit zal goed in staat zijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen en daardoor weinig moeite hebben om geld aan te trekken. Voor gemeenten wordt echter zelden gekeken naar de solvabiliteitsratio bij het aantrekken van geldleningen. Gemeenten zijn over het algemeen prima in staat aan hun financiële verplichtingen te voldoen.

Dus hoewel dit kengetal in de categorie B valt is het risico dat onze gemeente niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen uiterst klein en zal dit geen invloed hebben op het aantrekken van nieuwe geldleningen.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage. Het kengetal grondexploitatie bedraagt per ultimo 2019 ruim 18% en valt daarmee ruimschoots in de meest veilige categorie.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. Voor onze gemeente geldt dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het jaar ervoor en dit uit te drukken in een percentage.

Uit het kengetal blijkt dat onze woonlasten circa 12% lager liggen dan het landelijke gemiddelde van het jaar ervoor.